



MISKOLCI EGYETEM

---

**MŰSZAKI FÖLD- ÉS  
KÖRNYEZETTUDOMÁNYI  
KAR**

## **FELSZÍNALKTAN 1.**

FÖLDRAJZ ALAPSZAK  
(NAPPALI MUNKAREND)

2024/25. TANÉV, I. FÉLÉV

TANTÁRGYI KOMMUNIKÁCIÓS DOSSZIÉ

MISKOLCI EGYETEM  
MŰSZAKI FÖLD- ÉS KÖRNYEZETTUDOMÁNYI KAR  
FÖLDRAJZ-GEOINFORMATIKA INTÉZET

## TARTALOMJEGYZÉK

1. Tantárgyleírás
2. Részletes tematika
3. Minta zárthelyi dolgozat
4. Vizsgakérdések
5. Egyéb követelmények

## 1. TANTÁRGYLEÍRÁS

<b>Tantárgy neve:</b> Felszínalaktan 1. <b>Tárgyfelelős:</b> Dr. Hevesi Attila, professzor emeritus	<b>Tantárgy kódja:</b> MFKFT6102 <b>Tárgyfelelős tanszék/intézet:</b> Földrajz-Geoinformatika Intézet <b>Tantárgyelem:</b> kötelező
<b>Javasolt félév:</b> 1.	<b>Előfeltételek:</b> nincs
<b>Óraszám/hét (ea+gyak):</b> 2+2	<b>Számonkérés módja (a/gy/v):</b> vizsga
<b>Kreditpont:</b> 4	<b>Tagozat:</b> nappali
<p><b>Tantárgy feladata és célja:</b> Megismertetni a földfelszín formakincsének létrehozó erőit, a felszínformák kialakulásának törvényszerűségeit, jellegzetes alakjukat, egymással való kapcsolataikat. Bebizonyítani, hogy a felszínalaktan az egész földrajztudomány legcsudálatosabb része.</p> <p><b>Fejlesztendő kompetenciák:</b> <b>tudás:</b> Ismeri az általános földrajzi diszciplínák alapvető összefüggéseit természet-, társadalom-, valamint részben regionális földrajzi területen. Ismeri a földrajzi gondolkodás alapvető jellegzetességeit, a geográfiai elemzés követelményeit. Ismeri a földrajzi szakterülettel kapcsolatos természeti folyamatok, természeti erőforrások, élő és élettelen rendszerek alapvető működési elveit. Ismeri a természeti és az ezekkel összefüggésben lévő antropogén folyamatok törvényszerűségeit. <b>képesség:</b> Képes a természeti folyamatok, természeti erőforrások, élő és élettelen rendszerek szakterületéhez tartozó alapvető gyakorlati problémáinak megoldására. Képes logikus földrajzi állítások megfogalmazására, azok feltételeinek és az azokból levonható következtetések pontos megadásával. Képes a természeti és az ezekkel összefüggésben lévő antropogén folyamatokkal kapcsolatos törvényszerűségek felismerésére, alkalmazására. Képes a természetföldrajzi módszerek ismeretben terepi és laboratóriumi vizsgálatok elvégzésére. Képes a földrajzi problémák felismerésére, megfogalmazására. Képes geográfiai elemzéseket végezni. <b>attitűd:</b> Törekszik a földrajztudományi elméletek, paradigmák, elvek minél teljesebb megismerésére. Földrajzi terepi és laboratóriumi tevékenysége során környezettudatosan jár el, elkötelezett a fenntartható fejlődés iránt. Nyitott a szakmai eszmecserére, a szakmai együttműködésre, törekszik arra, hogy feladatainak megoldása a munkatársak véleményének megismerésével, lehetőség szerint együttműködésben történjen. <b>autonómia és felelősség:</b> Alapvető elméleti és alkalmazott földrajzi és releváns környezettudományi szakmai kérdésekben önállóan, források felhasználásával hoz döntéseket. Tisztában van a földrajzi tudományos kijelentések értékével, azok alkalmazhatóságával, korlátaival.</p>	
<p><b>Tantárgy tematikus leírása:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. A felszínalaktan fogalma, helye a földtudományok között, kialakulásának rövid története. Belső- és külső erők fogalma. Tényezőik, folyamataik.</li> <li>2. Belső erők. A Föld szerkezete és a kőzetlemez-elmélet (lemeztektonika). Hőgócok, hőgócsávok. Kőzetburok vagy földkéreg? A kőzetlemezek mozgásának okai. Óceáni-hátságok, mélytengeri-árkok. A kőzetlemezek határai, fajtáik.</li> <li>3. Számonkérő írásbeli zárthelyi dolgozat.</li> <li>4. A kőzetlemezek mozgásából következő belső erők.</li> <li>5. A mélységi- és kismélységi magmás működések létrehozta kőzetek és felszínalakító hatásuk (magmatömbök, -ágak, -kүszöbök; magmagombák).</li> <li>6. Tűzhányók (I.). Hasadék- és csatornás (kürtős) tűzokádók; hasadék mentén sorakozó csatornások. Kitörésfajták és összefüggéseik a lemezhatárokkal.</li> <li>7. Tűzhányók (II.). Kiömlési- és kiszórt kőzetek és az általuk létrehozott felszínformák.</li> </ol>	

Lávatakarók, lávakúpok, pajzsok, rétegtűzhányók, kaldérák.

8. A tűzhányótevékenységet kísérő és követő (utó) működések: fumarolák, szolfatárak, mofetták, borvizek (csevicék) és felszínalakító hatásuk.

9. Törés, vetődés, földrengés; sebességük és az általuk létrehozott felszínformák. Földrajzi megoszlásuk. Gyűrődés. A gyűrődés létrehozta felszínformák.

10. A szárazfölk és a tengerek szintingadozásának okai és következményei. A táblás-vidékek jellemzői és földrajzi elterjedésük.

11. A hegységképződés. Okai és időbeli egymásutániségük. Hány féle szerkezetű hegység van? A Föld nagy hegységképződési időszakai, koruk és jellemzőik. Ósfölk, ó- és közép-újidei hegységrendszerek.

12. Írásbeli számonkérő zárthelyi.

13. Kőzetpusztulás. Belső és külső okai. Aprózódás. Mállás.

14. Kőzetalakzattan.

#### **Oktatási módszerek:**

Előadás szemléltetéssel. Ábrák, képek, mozgóképek elemzése egyéni és csoportos hallgatói munkaformában.

#### **Számonkérés módja:**

A gyakorlatokon való részvétel kötelező, az azokon való aktivitás 20%-ban beleszámít a vizsgajegybe. Az aláírás feltétele a zárthelyi dolgozat legalább elégséges szintű megírása.

#### **Értékelés:**

100–85%: jeles; 75–84%: jó; 63–74%: közepes; 50–62%: elégséges; 0–50%: elégtelen.

#### **Kötelező irodalom:**

Borsy Z. (szerk.) 1993: Általános természetföldrajz: Fejezetek az általános természetföldrajz köréből. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 832 p.

Gábris Gy. (szerk.) 2013: Általános természetföldrajz II. ELTE Eötvös Kiadó, 484 p.

List of Landforms on Earth. Types of Landforms and Definitions.

<http://worldlandforms.com/landforms/list-of-all-landforms/>

Lóczy D. – Veress M. 2005: Geomorfológia I: Földfelszíni folyamatok és formák. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 335 p.

Lóczy D. (szerk.) 2008: Geomorfológia II: Földfelszíni folyamatok és formák. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 440 p.

Szabó J. 2013: Általános természetföldrajz I. ELTE Eötvös Kiadó, 414 p.

#### **Ajánlott irodalom:**

Cholnoky J. évsz. nélkül: A földfelszín formáinak ismerete. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi nyomda.

Bulla B. 1954: Általános természeti földrajz II. köt.: A szilárd kéreg általános természeti földrajza a földfelszín formáinak ismerete (geomorfológia). Tankönyvkiadó, Budapest, 549 p.

Butzer, K. W. 1986: A földfelszín formaképzése. Gondolat kiadó, Budapest, 520 p.

Gábris Gy. 2007: Földfelszín és éghajlat: A felszínalakítástól a felszínalakításig. ELTE Eötvös Kiadó, 225 p.

Gouide, A.S. 2004: Encyclopedia of Geomorphology Vol. 1-2. Routledge. 1156 p.

Hevesi A. 1997: Természetföldrajzi kislexikon. PannonKlett Kiadó, Budapest; 2002: Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 194 p.

Huggett, R.J. 2007: Fundamentals of Geomorphology (2nd ed.). Routledge. 458 p.

## 2. RÉSZLETES TEMATIKA

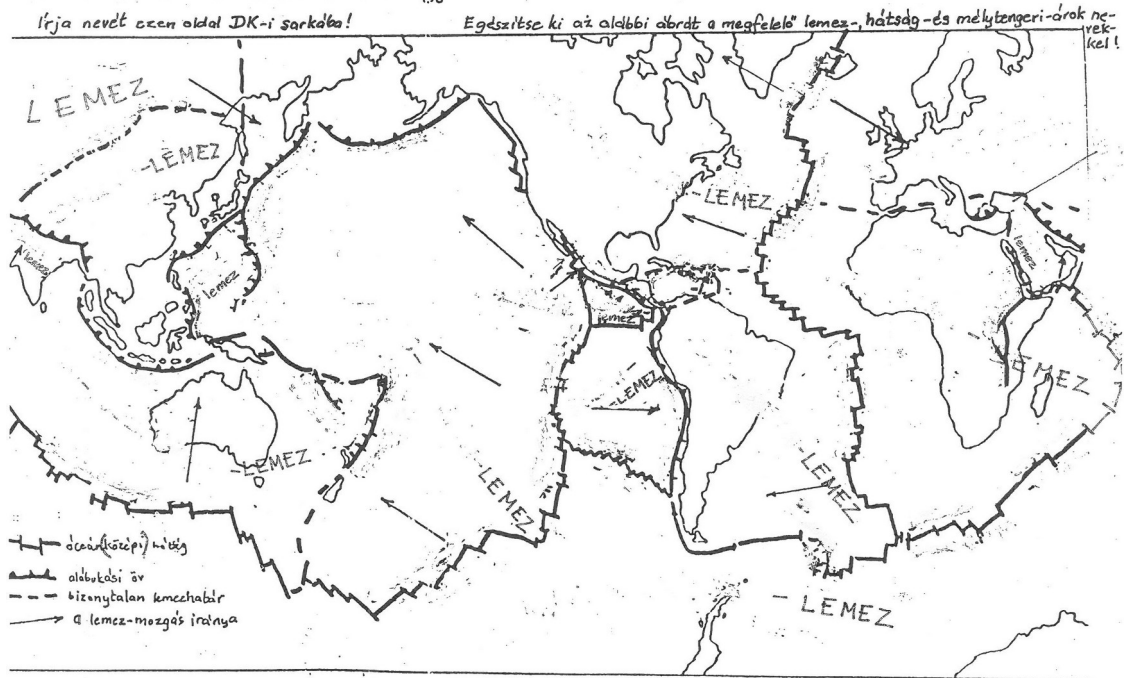
DÁTUM	ELŐADÁS
09. 10.	A felszínalaktan fogalma, helye a földtudományok között, kialakulásának rövid története.
09. 17.	Belső erők. A Föld szerkezete és a kőzetlemez-elmélet (lemeztektonika). Hőgócok, hőgócsávok. Kőzetburok vagy földkéreg? A kőzetlemezek mozgásából következő belső erők.
09. 24.	A mélységi- és kismélységi magmás működések létrehozta kőzetek és felszínalakító hatásuk (magmatömbök, -ágak, -küszöbök; magmagombák).
10. 01.	Tűzhányók (I.). Hasadék- és csatornás (kürtős) tűzokádók; hasadék mentén sorakozó csatornások. Kitörésfajták és összefüggéseik a lemezhatárokkal.
10. 08.	Tűzhányók (II.). Kiömlési- és kiszórt kőzetek és az általuk létrehozott felszínformák. Lávatakarók, lávakúpok, pajzsok, rétegtűzhányók, kaldérák.
10. 15.	A tűzhányótevékenységet kísérő és követő (utó) működések: fumarolák, szolfatárak, mofetták, borvizek (csevicék) és felszínalakító hatásuk.
10. 22.	Törés, vetődés, földrengés; sebességük és az általuk létrehozott felszínformák. Földrajzi megoszlásuk.
10. 29.	Oktatási szünet.
11. 05.	A szárazföldek és a tengerek szintingadozásának okai és következményei.
11. 12.	A táblás-vidékek jellemzői és földrajzi elterjedésük.
11. 19.	A hegységképződés. Okai és időbeli egymásutániségük. Hány féle szerkezetű hegység van? A Föld nagy hegységképződési időszakai, koruk és jellemzőik.
11. 26.	Kőzetpusztulás. Belső és külső okai. Aprózódás. Mállás.
11. 03.	Karsztosodás.
12. 10.	Kőzetalakzattan.

DÁTUM	GYAKORLAT
09. 11.	Belső- és külső erők fogalma. Tényezőik, folyamataik.
09. 18.	Oktatási szünet (sportnap)
09. 25.	A kőzetlemezek mozgásának okai. Óceáni-hátságok, mélytengeri-árkok. A kőzetlemezek határai, fajtáik.
10. 02.	Számonkérő írásbeli zárthelyi dolgozat. A mélységi- és kismélységi magmás működések révén létrejött felszínformák ismerete (kép-, ábra-, térképelemzés).
10. 09.	Tűzhányó típusok alakrajzi sajátosságai, földrajzi eloszlásának törvényszerűségei.
10. 16.	Kiömlési- és kiszórt kőzetek és az általuk létrehozott felszínformák ismerete (kép-, ábra-, térképelemzés). A tűzhányótevékenységet kísérő és követő (utó) működések: fumarolák, szolfatárak, mofetták, borvizek (csevicék) és az általuk létrehozott felszínformák ismerete (kép-, ábra-, térképelemzés).
10. 23.	Oktatási szünet.
10. 30.	Oktatási szünet.
11. 06.	A gyűrődés létrehozta felszínformák ismerete (kép-, ábra-, térképelemzés).
11. 13.	A táblás-vidékek jellemzői és földrajzi elterjedésük (kép-, ábra-, térképelemzés).
11. 20.	Ősföldek, ó- és közép-újidei hegységrendszerek (kép-, ábra-, térképelemzés).
11. 27.	Az aprózódás és a mállás formakincse (kép-, ábra-, térképelemzés).
11. 04.	Egyes kőzettípusokhoz kapcsolódó jellegzetes formakincs.
12. 11.	Számonkérő írásbeli zárthelyi dolgozat.

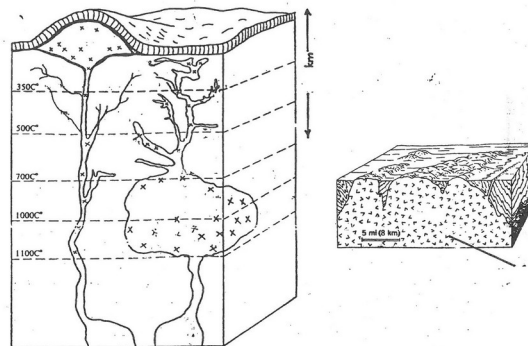
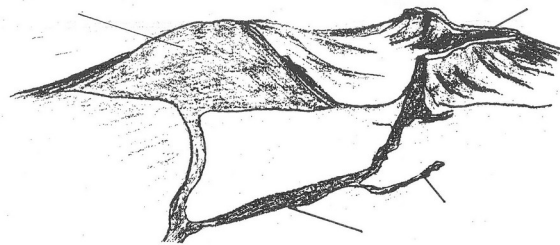
### 3. MINTA ZÁRTHELYI DOLGOZAT

#### Kérdések, feladatok:

1.



2.



A mélypéj magmás működés által létrehozott formák és a magmakiülés szakaszai

Írja nevét ezen oldal DK-i sarkába!  
 Idssa el jelmagyarázattal a fenti ábrákat!



#### 4. VIZSGAKÉRDÉSEK

A Föld belső szerkezete; különös tekintettel a lágyköpenyre és a kéregre.

A kőzetlemezek fogalma, kialakulásuk okai, „fajtaik”. Mozgásuk és azok következményei.

A mélységi magmás tevékenység és felszínalakítási hatása.

Tűzhányó tevékenység és felszínalakítási hatása. Működés- és kitörés fajták.

A földrengés fogalma, okai és felszínalakítási hatása.

A törés és a vetődés fogalma. Okaik. Az általuk létrehozott felszínformák.

A gyűrődés fogalma, okai. Gyűrődéses felszínformák.

Hasonlítsa össze az óceáni-hátságok és a mélytengeri-árok menti, a lemezmozgások által létrejövő folyamatokat!

#### 5. EGYÉB KÖVETELMÉNYEK

Nincsenek egyéb követelmények.